

interventio gloriosa divinam misericordiam impetra-
ret. Ut enim et ante nos dictum est, gesta bene vi-
ventium, elementa sunt vitam volentium: et exem-
pla martyrum, exhortationes sunt martyriorum.
Quapropter sequentia relegens, poculo debriatus
præclaro, fidem pietatis eructet, et non obsequium
nostrum nomini temeritatis assignet. Quia vero, ut
per quemdam sapientem dicitur, multoties in villi
persona respicitur veritas, cui nihil præferri debuis-
set, suppliciter omnes, in quorum manus hæc vene-
rint, deprecor, ne in his nostræ personæ humili-
tatem et agrestis orationis indisciplinationem atten-
dant, cum personarum acceptatorem in hac dun-
taxat parte non esse Dominum sciant. In qua scilicet
me imperitum sermone, non tamen scientia, fateor.
Quin potius hunc, de quo res agitur, in-
clutam et veram Christi militem ante oculos ponant,
cui humanæ vocis dignitate impar omne erit, quid-
quid in laude ejus aliquis non mortalium dixerit,
quoniam ab eo solo digne potest laudari, a quo et
per quem talis meruit fieri. Vera itaque a veracibus
de eo scripta, et simpliciter in unum collecta fideliter
relegant, et si nostræ imperitiæ fuerint indignati,
ad veterum monumenta requirant: quia nos non
nostra, nec nova curimus, sed antiquorum antiqua
dicta, de abditis admodum tomis eruimus, et veri-
tatis sinceritate servata, paginis manifestioribus
indimus.

II. Cæterum neminem sani capitis hæc minus ac-
ceptare putamus, quia anteriori tempore repetita
non fuerant, cum liquido noscat quod is qui creavit
omnia simul (Ecclesi. xviii), noluit revelari cuncta,
vel cunctis simul: multaque manifesta iterum esse
tempore occultata. Ad mentem enim debet redire,

A quod in litteris divinitus inspiratis legitur (IV Reg.
xxii), de legis libro diu latente, et denuo sub ad-
miratione invento. Et cum Daniel dicat: *Pertransi-
bunt plurimi, et multiplex erit scientia (Daniel. xii)*:
quanto magis nullus abjurare debebit, quod multis
comitibus aliorum intuibus, segnis quique aut
tardus post gradiens, perditionem in via, quam pro-
cedentes triverant, invenire non possit. Abjecta
denique omni ambiguitate, quod iste ipse Dionysius,
cujus hic gesta scribuntur, non sit Areopagites et
Athenarum episcopus, quid quisque dixerit, veluti
de automatione Gregorii Turonensis episcopi, et
subreptione Bedæ sancti presbyteri, atque aliorum
quorumque sine auctoritate jactatur: qui curiosius
hoc scire voluerit, ut de multis quædam designemus
B, ex nomine, Eusebii Cæsariensis historiam, et Ari-
starchi Græcorum chronographi ad Onesiphorum
primicerium epistolam, et Visbii conscriptionem
perquirat et relegat. Ibi discere poterit quis
iste Dionysius fuerit, et qualiter per martyrii pal-
mam ad Christum pervenerit, si hic eis in sui con-
nexionem manus dare fidei detrectaverit. De his
autem et aliis quibusque, unde sumpta sunt
omnia, quæ præ manibus tenentur collecta, si beni-
gnitati legentis commodum ac placitum fuerit, et
alibi ea invenire nequiverit, litterarum nostræ par-
vitas ex hoc ad serenissimum Augustum affatim
illustratione valebit. Nam et si eis credere dignatus
non fuerit, illæ sibi tamen sine quolibet supercilio
prodent, ubi hæc universa, et qualiter et quo ordine
dicta manifeste reperiat, ipsorumque librorum pleni-
tudinem, si indigerit, ab archivo nostræ Ecclesiæ
mutuare quibit. Valeat fidelis et charus frater om-
nis in Domino, cum pietate et gratia memor nostri.

INCIPIT

PASSIO SANCTISSIMI DIONYSII

QUI

A loco AREOPAGITA, et patriotico prænominem IONICUS, Christiano autem agnomine est appel-
latus MACARIUS, a sancto Paulo apostolo Atheniensium ordinatus archiepiscopus, aposto-
lica vero auctoritate beati Clementis papa, totius Galliæ constitutus apostolus: cujus in-
victa pro fide Christi devotio, sub Domitiano Casare, et præfecto Sisinnio apud urbem
Parisiorum post multa certamina, inter quæ ei Dominus noster Jesus Christus apparuit,
coram quamplurimis septimo Idus Octobris martyrium consummavit cum Rustico et
Eleuthero: sanctusque Dionysius cavum suum tulit ubi nunc requiescit.

CAPUT PRIMUM.

Post beatam ac salutiferam Domini nostri Jesu
Christi passionem, et adorandam ejus ab inferis re-
surrectionem, seu in cælis gloriosam ascensionem,
qua se manifestavit divinitate nunquam defuisse, quo
rediit, in universis gentibus apostolorum prædicatio

profutura successit, ita ut fide crescente, multi me-
rentur fieri Christi nominis confessores, quos ca-
tholica postmodum mater Ecclesia, promeruisse
martyres et fidei bellatores, quæ letabatur in apo-
stolis tantos se habere duces et rectores. Qui si
quidem cum imminere suas cernerent passiones,

• Potius sub Trajano aut Adriano.

quæ, Domino Jesu Christo docente, didicerant, repleti Spiritus sancti gratia, docuerunt, ut ad sanctæ confessionis gloriam et præmium transmigrarent. Unde gratias agimus tibi, Domine Jesu Christe, qui infestantis inimici jacula probationem fidelium tuorum præstitisti esse, et non vulnera: sed inter cætera charismatum munera, talem tuis testibus tribuisti pro labore mercedem, ut nullum tuorum fuisse gaudeat hostis imbellem: quinimo perpetuum illis es largitus triumphum, ut Ecclesiæ tuæ semper sint in exemplum. De quorum collegio beatus Paulus apostolus, quem cælo præsidens humanitas et benignitas Salvatoris nostri Dei, compellans Saulum stravit, ac Paulum statuit, eorumque merito ac numero sociavit, replens Christi Evangelio, non solum ab Hierosolymis usque in Myricum, verum et usque ad terminos, quomodo a Deo constitutus magister omnium gentium, peragrans superiores et vicinas civitates, tempore quo princeps Claudius agebat in sceptris devenit Athenas.

CAPUT II.

Quæ una urbium magnarum metropolis in confinio Thraciæ prospiciens Lacedæmoniæ terminos, posita media inter Achaiam et Macedoniam jacet, qua nihil habuit Græciæ clarius sita terrarum, eminentibus et frequentibus collibus montuosa, antiqua scriptorum sacundia, paterna viscera et materna ubera appellata: Ionici maris faucibus, bithalassi more, interclusa, Ægeum pelagus a læva contingit. Urbs inelyta et antiqua, sola præter externam incrementum gloriosa: cujus civibus non dedit initium collecta nativitas: sed quæ illis sedes, eadem est et origo: terrarum fertilitate opulenta, fandi et eloquentiæ nutritrix, philosophorum et sapientium genitrix, artium liberalium et divitiarum omnium copta præ urbibus cunctis emicuit. Hæc sita est in Attica Helladis provincia, qua Cecrops et Menander, reges generosi, splenduerunt: ubi Apollo et Hippocras ac Aristoteles, cæterisque inventores et propagatores totius peritiæ sunt exorti, et in toto orbe suis præsentia, et temporibus nostris memoria fulgent. In hac summopere urbe temporibus Cecrops et Menandri, regumque succedentium cultus simulacrorum et statuarum adoratio, idolorumque supersticiosa religio primo est reperta, et sanctionibus propagata: hæc quoque in propectu sui est Minervæ sacrala, et ipsi ejus de nomine nomen aptatum. Hæc prima cunctarum urbium leges condidit, et aliis jura vel tradidit, vel mutuavit [mutavit].

CAPUT III.

Quinque sane regionibus disterrinata signatur: Prima regio est, quæ Ægeum mare respicit, in qua situs mons exstat supereminens urbi, ubi Saturni et Priapi aureæ statuæ variarum illusionum colebantur dementiis: hæc enim regio Kronos pagos appellatur ex Saturni nomine, qui Græce Kronos vocatur. Secunda regio Athenæ est, quæ respicit Thraciam, ubi terebynthus miræ magnitudinis inerat,

A sub qua Sylvani et Fauni agrestium hominum simulacra statutis diebus a pastoribus venerabantur; quæ regio Pagos appellatur ex nomine Sylvani et Fauni: Græci enim Sylvanum Pan, et Faunos ficarios Panitas vocitant. Tertia regio Possedonos pagos appellatur, quæ intendit portum Neptuni: Possedon namque Græce, Neptunus dicitur, cujus simulacrum et Dianæ effigiem Ægii ibidem colebant: et quo recursus totius populi, luna renascente, in multis functionibus confluebat. Quarta regio in eadem urbe est, ubi idolum Martis et simulacrum Herculis in colle Tritonii montis, in medio urbis positi, steterat, ad colendum multis immolationibus et delationibus Martem et Herculem, quos illi deos maximos et fortissimos adorabant. Ubi etiam exercebantur B judicia et docebantur fora, ingenique omnis solertia, qui locus Areopagus appellatur a Marte: Mars enim Areæ Græce vocatur. Quinta regio civitatis ejusdem versa est ad portam Schæam, Hermis pagus ex nomine Mercurii, qui Hermes Græce dicitur, appellata, in qua staticulum ipsius Mercurii veneratione sui, mente ceperat urbem.

CAPUT IV.

Hæc civitas munitissimis mœnibus, mari florido, mellitis, ut sic dictum sit, rivulis et fluminibus, satis pinguis nemoribus, consitis et aromatibus odoratis, vinetis nectareis et ubertatis copia effluentibus, olivetis abundantissimis, viretis florentibus, pascuis pecoribus sufficientissimis, auri, argenti, cæterorumque metallorum omnium copiis, navium quoque ac vectigalium comœtibus et voluptatum cunctarum affluentis, ultra urbes alias exornata, quondam nobilissime floruit. Sed quæ suo priori sæculo cunctis mundi felicitatibus supererat, modo gentium frequentibus et condense impetu oppressa et intercepta dirimitur. Ubi in adventu Pauli quidam vir nobilis erat qui Symmistes, id est, consecratis Apollo Kronospagita, quoniam in eadem urbis regione cæteros præcebat, nominabatur, cujusdam Apollinis nobilissimi Atheniensium principis prosapia derivatus: cujus pater Nicolaus, vir magni ingenii, litterarum studio pollens civis et Argolicæ artis magister fuit. Hujus igitur filius Apollo, dum inter philosophorum scholas clarus haberetur, et authenticas bibliothecas revolveret, deditusque esset philosophiæ, et vanis superstitionibus ritu paganorum, audivit Paulum apostolum nova et inaudita antea dogmata prædicantem: et cum ei resistere non valeret, invenit veram esse doctrinam, quam Paulus apud Athenas docuit. Relinquens ergo dæmoniicas ludificationes et gentilitias adinventiones, provolutus apostoli pedibus, deprecatus est eum, ut illi veram doctrinam et viam salutis ostenderet, seque Christi, et non Saturni, professus est fore discipulum.

CAPUT V.

His ita gestis, cum vocis novitate Athenienses permoti, quadam die Paulum ad Areopagum duxissent, ut ibi examen sua doctrina acciperet, adorsus

est Dionysium, qui ob plenitudinem divinæ superiorum numinum scientiæ, Theosophus, id est Deum sapiens, et a regione urbis, qua sedulo commorabatur, et innatus principabatur, areopagita genuino quasi vocabulo utebatur, altissimo sanguine primi et magni Dionysii, non illius Semelæ vel Deucalionis, sed ejus qui vitis inventor apud Athenas insignis est habitus, longissima et clara propagine propagatus, hic namque annos ætatis quinque et viginti agens, et cunctis pene artibus copiose imbutus, clementi studio excitus, una cum Apolloniano conphilosopho suo astrologicæ disciplinæ voto Ægypti Heliopolim transmigravit. Ubi simul cum eo degeus, quando Deus homo, Dominus noster Jesus Christus pro mundi salutē invidia Judæorum cruci pendit affixus, et sol sui Domini mortem pavescens, lucis suæ radios in lætæ mutavit noctis horrorem, atque orbis climata tenebrarum obtexit caligine, earundem tenebrarum signo antea invisio et inaudito attonitus, ut omnium litterarum disciplinis edoctus, dixit: hæc nox, quam nostris oculis novam descendisse miramur, totius mundi veram lucem adventuram signavit, atque Deum humano generi effulsurum, serena dignatione dictavit.

CAPUT VI.

Unde expletis, pro quibus perrextat, feliciter rediit, archæque totius urbis Athenæ præfat, et curiæ Areopagi præsidens omnium negotiorum civilium publicæ et privatim ut nobilior nobilissimis modamina disponebat, atque inter primos primus sophistica et syllogistica universallium doctrinarum acumina, et strophas, infusus toga philosophica civibus ac undique ad id studium confluentibus profundebat. Hunc si quidem vatem, qui olim paganus adhuc visceribus tanti mysterii quod ventum erat, quasi veneranda valuit reserare, ut pote loci primatam, cum Areopagum adisset, erectis ad verbum omnium auribus, interrogare specialiter cepit Paulus, quid coleret, et quibus numinibus in tam spatio et venerabili loco inserviret. Cui respondit Dionysius: Deos quos coluerunt patres nostri, quorum virtute et solertia mater terra continetur, hos colimus et adoramus: aras, quas vides, Martis et Herculis, Mercurii et Priapi nomine et honore sacratæ sunt. Dum vero Paulus singula altaria et simulacra falsorum deorum perlustrasset, inter cæteras aras reperit altare unum, cui erat titulus superscriptus, *Deo ignoto*. Et conversus ad eum Paulus, interrogavit illum dicens: Quis est ille Deus incognitus? Ad quem Dionysius: adhuc, inquit, non est ipse Deus demonstratus inter deos, sed est incognitus nobis, et sæculo futuro venturus. Ipse enim est Deus, qui regnaturus est in cælo et in terra, et regnum ejus non accipiet finem. Subjungens itaque Paulus ait: Quid vobis videtur? homo erit, an spiritus deorum? Respondens Dionysius, dixit: verus Deus et verus homo, et ipse renovaturus est mundum: sed adhuc incognitus est hominibus, quoniam apud Deum in cælo ejus conversatio

est. Et ait Paulus: Illum Deum prædico vobis, quem incognitum appellatis. Natus enim ex Maria virgine, passus sub Pontio Pilato pro salute humana mortuus, resurrexit, cælosque ascendens, sedet in dextera Dei Patris, verus Deus et verus homo, per quem facta sunt omnia, et venturus est in fine sæculi iudex omnium quæ geruntur. Qui *natus est in Judæa Deus, et magnum in Israel, et sanctum nomen ejus (Psal. LXXV)*. Quapropter quem incognitum usque nunc habuistis, modo cognoscite, quia ipse est Deus solus, et præter eum non est alter (*I Reg. II*), qui nos de morte, sanguinis sui pretio reduxit ad vitam, qui cælum et terram, homines scilicet et angelos, in unitate regni sui conjunxit, qui mortificat justus et vivificat pius: *qui claudit, et nemo aperit; aperit, et nemo claudit (Apo. III)*.

CAPUT VII.

Hæc et alla plura Paulo prædicante et templa singula perlustrante, commendando Christum Jesum Dei Filium et Deum verum esse, quæ amica curiositate Athenienses, propter ipsam novitatem officiosissime acceptabant, Dionysius veram doctrinam et dogma salutis audiens, et nihil esse idola, quibus serviebat, quin magis dæmonia quam deos esse cognoscens, sanctum vero Spiritum et verba vitalia in Pauli doctrina evidentissime sentiens, divino lumine corde tactus, eidem Paulo cessit, et ab illo expetiit, quatenus pro illo ipsius Dei, quem prædicabat, misericordiam deprecaretur, ut illius cultor verus et suas mereretur esse discipulus.

CAPUT VIII.

Postero autem die, cum Paulus ageret iter, cæcus quidam cepit eum obsecrationis vocibus compellere. Sanctus autem apostolus, crucis signum clavis a nativitate ejus oculis imposuit, dicens: Christus Dominus et magister noster, qui oculis lutum imposuit cæci nati, et lumen restituit ei (*Joan. IX*), ipse te potentia sua illuminet. Quem mox videntem his est verbis affatus: vade, inquit ad Dionysium, et dic ei quia Paulus servus Jesu Christi ad te me misit, ut memor sponsionis tuæ, ad eum venire non differas, quo baptismum salutis accipiens, ab omnibus possis absolvi nexibus delictorum. Is autem, qui lumen recepit, obediens verba jubentis implevit, et ad Dionysium properans, Pauli ei verba per ordinem nuntiavit. Dionysius vero, electionis gratia jam præventus, ut cæcum respexit non ante habitis luminibus contuentem, ait ad eum: esne tu ille, quem cæcum natum cuncti cognoverunt affines? Cui ille respondit: Ego nempe sum, cui cæco nato hæcenus sol non luxit: sed ipse Paulus, cujus tibi defero mandata salubria, Jesu Christi magistri sui invocata virtute, sanitatis mihi lumen indulsit, qui protinus surgens, cum omni domo et Damari uxore sua quam ut sumeret more terrenæ nobilitatis, propter amorem suscipiendæ charæ sobolis, eum sui coegere parentes, ad mandata properat sancti Pauli. Credensque fideliter, et abnegatis erroribus paganorum, sa-

cri est baptismatis unda respersus : ac sic demum se tradidit ejus magisterio plenius imbuendum, inque sanctæ trinitatis fide, et incarnationis, passionis ac resurrectionis Jesu Christi Domini nostri mysterio, seu cunctis arcanis ecclesiasticæ sanctitatis affatim, ut comes ejus inseparabilis, quocumque gressum moverat, a beato Paulo per triennium institutus.

Thessalonica, magistro obsequendo, revertens, ab eodem beato Paulo apostolo Atheniensium est ordinatus antistes, ac deinde, ipso jubente, Christi Evangelium prædicavit, eademque civitatem et maximam partem patriæ ad fidem veritatis convertit.

CAPUT IX.

Scriptis et per idem tempus ad Timotheum Ephetiorum episcopum, suum autem condiscipulum, divino usus stylo, fulguranti sermone, se ejusdem panis verbo quo vivunt angeli repletum ostendens, de cœlesti principatu, id est de ordinibus angelorum insigni eloquentia, et reverenda profundissimaque intelligentia, sicut revera is qui in cœlo os suum posterat, cum de cœlestibus loquebatur, ubi corde et conversatione degebat. Hæc, inquit, per sequentia capitula sufficientissime disserens. Primo, quia omnis divinus splendor secundum benignitatem varie in providentibus procedens, manet simplex : et non hoc tantum, sed et coadunat illa quæ splendorem accipiunt. Secundo, quia decenter divina et cœlestia, per insimilitudinum symbola, monstrantur. Tertio, quid est hierarchia, id est, sacer principatus, et quis est erga hierarchiam profectus. Quarto, quid significet angelorum cognominatio. Quinto, cur omnes cœlestes substantiæ in commune angeli dicuntur. Sexto, quis est primus cœlestium substantiarum ornatus, quis medius, et quis ultimus. Septimo, de seraphim et cherubim et thronis, et de prima eorum hierarchia, id est, de primo eorum sacro principatu. Octavo, de dominationibus et virtutibus et potestatibus, et de media eorum hierarchia, id est sacro principatu. Nono de principatibus et archangelis, et angelis, et ultima eorum hierarchia, id est, sacro principatu. Decimo, repetitio et congregatio boni et angelici chori [ordinis]. Undecimo, cur omnes cœlestes potestates, communiter virtutes cœlestes vocantur. Duodecimo, cur qui apud homines sunt hierarchi, id est, sacri principes, videlicet sacerdotes, angeli vocantur. Tertio decimo, cur a seraphim dicitur mundari Isaias. Decimo quarto, quid significat traditus angelorum numerus. Decimo quinto, quæ sunt formales angelicarum virtutum imagines et ordines. quid, quod igneum est. Et quid est, quod humana specie angeli apparent? qui sunt illi oculi? quæ illæ nares? quæ sunt illæ aures? quæ illa ora, qui sunt illi tactus? quæ sunt illæ palpebræ? quæ sunt illa supercilia? quis ille auditus? qui sunt illi dentes? qui sunt illi humeri? quæ sunt illa brachia et manus? quod illud os? quæ sunt illa pectora? quæ sunt illa dorsa? qui sunt illi pedes? quæ sunt illæ alæ? quæ est illa nuditas? quis est ille vestitus? quæ est illa splendidissima vestis? quis ille sacerdotalis?

quæ sunt zonæ? quæ sunt illæ virgæ? quæ sunt illæ lanceæ? quæ sunt illæ secures? quis est ille geometricalis funis? qui sunt illi venti? quæ illæ nubes? quod est illud æs? quod est illud electrum? qui sunt colores differentium lapidum? quis visus leoninus? quis visus aquilinus? quis visus vitulinus? qui sunt illi equi? quæ sunt differentia equorum coloratorum? quæ sunt illa flumina? qui sunt curre? quæ sunt rotæ? quid est quod dictum est gaudium angelorum?

CAPUT X.

Ad eundem etiam Timotheum alterum scripsit librum de ecclesiastico sacro principatu, distinctum per capitula, quæ infra sequuntur, elegantissime mysticum sacramentum prius ponens, et sic singulas singulis capitulis mysticorum sacramentorum theorias subjungens. In quibus ostendit cuncta quæ in ecclesiasticis et sacratissimis mysteriorum consecrationibus fiunt, angelico ministerio secundum convenientiam uniuscujusque ordinis, una cum ministris sancti altaris, et præcipue hierarcha, id est sacerdote, qui unus de angelis secundum fas efficitur cœlestis operari : maximo in ministerio sacri sacrificii Dominicæ passionis, sanctissimi principatus militiae cœlestis, cum consortibus suis in proprio ordine et laudis officio semper assistunt, et in consecratione sacratissimi chrismatie, quæ uniformis et uniorde est symbolis sanctissime eucharistie : in qua videlicet chrismatie initiatione, ordinem seraphim, benignum Jesum, qui in omnibus sanctissimus sanctificat seipsum pro nobis, et omni nos sanctificatione replet in ipso perfectos, atque ex Deo natos circumstare, et multauda illa hymnologia, quam propheta seraphim se audisse clamare describit, eundem Dominum nostrum Jesum Christum intelligibiliter laudare : obsequentibus etiam cæteris angelorum choris, et sensualiter Alleluia concinentibus, liquido manifestat : cuius libri est prima ista capitulatio, quæ est ecclesiastice principatus traditio, et quæ est ejus speculatio. De his, quæ in baptismatis illuminatione perficiuntur. De his, quæ in collatione eucharistie perficiuntur. De his quæ in chrismate perficiuntur, et in ipso consecrantur. De sacerdotalibus perfectionibus. De perfectis ordinibus, id est, monachorum et secularium renuntiantium etiam post baptismum. De his quæ in dormientibus perficiuntur.

CAPUT XI.

Tertium quoque ipsi conscripsit tomum de divinis hominibus, quem et appellat de symbolica theologia, exanissimam et orthodoxam, ut sufficit, in eo disputans : primo capitulo, quæ est verbi speculatio, et quæ est de divinis hominibus traditio. De coadunata et discreta theologia et quæ est divina coadunatio, et divina discretio, quæ est orationis virtus, et de beato Hierotheo, et de reverentia et conscriptione theologica : in quo ostendit se apud sanctam civitatem penes sepulchrum Jesu, vite principis, a Jacobo fratre Domini, et Petro

apostolorum principe: nec non et a Theologo Joanne una cum prefato Hierotheo, et sancto Timotheo aliisque quam plurimis sanctis fratribus audisse disputationem, et fidei sacramentum, quomodo ab omnibus tenebatur theologis, de divinitate et humanitate Domini Salvatoris: sed et ex consequentibus, suppresso nomine, beatum Paulum his interfuisse, demonstrat. De benigno, de luce, de bono et cupiditate; et ecstasi, et de zelo, et quia malum nec est, nec de existente, neque in existentibus est. In quo capitulo beati Ignatii cupiditatem, etiam in honore accipi debere asserens, cum venerationis laude commemorat, scribentis in quodam loco sic: *mea cupiditas, inquit, crucifixa est*^a. Dominum Jesum volens intelligi. Sed et capitula suprascripti Hierothei contra philosophos non pauca interserit. In quibus B ita per strophatos syllogismos de malo disputans, constringit eos, ut in neutram partem deflectere, neque post tergum regredi, sed et nec alio seipsum possint dirigere, nisi quo ipse eos cogit impingere. De est, et de paradigmatibus. In quo sensum Clymphi philosophi acute redarguit. De vita, et in hoc amentiam refellit Magi Simonis, et contentiosos ejus sermones a divino choro repellit. De sapientia, de mente, de verbo, de veritate, de fide. De virtute, de justitia, de salute, de redemptione, et de inaequalitate: ubi Elymam Magum (*Act. xvi*) accipiti gladio percussit dicentem: Si omnipotens est Deus, quomodo dicitur quid non posse? Et Paulum calumniantem syllogistico spiculo terebrat, et cor cerebrumque ejus, id est, intellectum et sensum perfodit atque comminuit. De magno et minore, et de idipsum, et de altero, et de simili et insimili, de statu, de motu, et aequalitate: de omnipotente, de antiquo dierum, et de saeculo, et tempore: de pace, et quid vult ipsum, quod ipsum dicitur, et quae est ipsa vita et ipsa virtus, et quae sic dicuntur: De sancto sanctorum, Rege regum, Domino dominorum. De Deo deorum: De perfecto, et imo.

CAPUT XII.

Epitoma quin etiam eidem Timotheo composuit capitulatam, de mystica Theologia per cataphasin, id est affirmationem, et per apophasin, id est negationem, atque per hypotheticos, id est, conditionales syllogismos, omnia sensibilia et intelligibilia, et D quae in terra sunt, et quae in caelo, sensu transcendens, ac prout mortali possibile est atque licitum, usque ad ipsius divinitatis sacramentum penetrans. Quapropter a Graecorum sapientibus ex tunc et hodieque Dionysius *κρυπτοῦ τοῦ ὁρατοῦ*, quod Latinus sermo exprimat, ala caeli, vocatur quia illic spiritali intelligentia et reverentissima revelationis gratia evolans, non solum illa multimoda et magnifica et mysteria ac ministeria sanctorum spirituum, verum et sempiternae Deitatis saporem palato cordis degustans, didicit, unde haec humanae notitiae litteris eructavit. In cujus libri capitulo primo dicit in-

^a Alii vertunt, *meus amor crucifixus est*.

A timatam sibi a beato Bartholomaeo apostolo, qualiter theologiam, sanctorumque Evangelium debuerit intelligere: quod et argute cepit, et brevibus, sed profundissimis verbis ejusdem apostoli, scriptis suis ea inferendo, definivit. In secundo autem capitulo tradidit, quomodo oporteat coadunari, et hymnos reponere omnium causae et super omnia. In tertio vero, quae sunt kataphaticae, id est, affirmative theologiae, et quae sunt apophaticae, id est, negativae. In quarto, quia nihil est sensibilem, quod omnis sensibilibus secundam supereminentiam causa. In quinto, quia nihil est intelligibilem, quod omnis intelligibilis secundam supereminentiam causa.

CAPUT XIII.

Sed et Gaio scripsit epistolam, per sententias discrepantem, quomodo quadam ignorantia cognoscatur Deus, et quomodo visus sit ab his, qui eum vidisse leguntur: et quod benignifico et deifico munere aliquo modo intelligatur, et quod non solum divinitatis, sed et humanitatis Christi ministerium, et dictu arcanum maneat, et intellectu ignotum: et quomodo Jesus, qui est super omnia, hominibus est substantialiter constitutus, et quod secundum homines, de hominum substantia, substantialiter est substantiatus, sicut ostendit virgo superexcellenter pariens, et aqua instabilis, materialem et terrestrem gravitatem sustinens: et quod non divise secundum Deum tantum divina egit benignus Jesus, neque humana tantum secundum hominem: sed vir Dei factus, novam C quendam Dei virilem operationem nobis percivilitavit. Dorotheo quoque ministro direxit litteras, innotescens quod divina caligo sit lux inaccessibilis, in qua habitare Deus dicitur, et in qua sit omnis qui eum scire et videre dignus in hoc corpore fuerit; Sosipatrem autem sacerdotem brevi diplomate monuit, ne bona sua non manifestata iudicaret esse neglecta, et ut careat contentione verborum.

CAPUT XIV.

Polycarpo etiam Smyrneorum episcopo, beati videlicet Joannis apostoli discipulo, epistolam quasi apologeticam misit, inveniens quod pertinaces contradictiones veritatis sapientiae correpti aliquantulum sint declinandi: sicut et Graecos accusans, quod per sapientiam a Deo acceptam, non sancte divinis in divina utentes, divinum elicere tentent cultum, et per multam vanam gloriam poetarum, servilitatem inducere studeant creaturae potius quam Creatori. Unde et Apollophanii sophistae, cultoris scilicet solis, faciens mentionem, et sancto Polycarpo de eo supradens, facti in sole sub Ezechia miraculi recordatur, cui fidem accommodare isdem Apollophanus detractavit; atque ut ei non possit momenti resistere, beatum Polycarpum instruit, et rememorari cum Apollophanio peccati de signo tenebrarum, in Salvatoris crucifixione facti, earundemque tenebrarum accessionem et recessionem ab occidente in orientem existitisse mirabilem. sicut in Heliopoli civitate, pari-

ter constituti viderunt : addens et verba, quæ ei tunc, sæpe factus, Apollophanus dixerat, uti plene in epistola ad ipsum directa infra docebitur : quam, ob pleniorum gestarum rerum cognitionem, hinc subnectere indicavimus, habentem se in hæc verba :

Apollophanio concreto et conphilosopho.

Nunc ad te mihi sermo dirigitur, præcordialis amor, multos tibi sollicitudinum mearum angores de te replicans, teque mihi mente, super vecordi nota tibi frivolitatis diutina pertinacia arguens, et de te fanaticæ illusionum phantasmata insultans, supernaturalæ modificationem benignitatis Dei magnificentissime et diligentissime adorando, tibi bene respicienti, pars animæ meæ, conjubilo, tuisque te despectionibus compellabo, ut illa tibi iterato commendem, quorum pridem contempseras notionem. Frequentissime quidem et diligenter sacris dilucidavi tibi, Moysæ prode, a Domino hominem de limo factum, et transgressionibus ejus cataclysmopiatas. Sequenter quoque eum in amicitia sumptum, multaque in Ægypto et egressionis suæ itinere pro eo, et in eo fecisse magna : atque theologos multimodos effecisse, quorum præsentia Deus humanatus fieri ex Virgine est dignatus. Unde mihi responsalia multoties remisisti non solum te hæc esse vera funditus ignorare, verum et quis idem Moyses fuerit, pernescire ; Evangelicæque Jesu Christi, Dei totius majestatis, quod æterni vocabas, renuere ; Paulum vero hominem, mundi circuitorem, et seminiverbium, de materialibus ad immaterialia non velle suscipere ; imo me refellendo, quoniam paterna religionis jura degenerans, in sacrilega nefaria me transfuderim ; hortabaris autem ea, quibus innitebar, dediscere, aut his derelictis [deletis], paterer mea mihi sufficere, et non numina divina, seu patrias leges derogarem. Ut autem lux superna paternæ gloriæ splendorem, et tunc mentis tenebras radiare, suo proposito destinavit, penetralibus cordis mei infudit, ut tibi memoriale piissimum recorderer, qualiter in Heliopoli pene coæve [coævum] mihi, ego quinque et viginti annorum fere tempus exsolvens, pariter morabamur, cum feria quodam sexta ferme hora etiam quasi sexta, luna se ei injiciente, sol est horribiliter obscuratus, quia non Deus, sed creatura Dei lucis suæ occubitu lucere nequivit ; questusque sum apud te, quid hinc tibi, prudentissime, videretur ; ex quo prudentia tua respondit, quod adeo tenaciter cordi mentis meæ inhaesit, ut nulla obliteratione abradi, nulla mortis imagine valeat aboleri. Obsisti namque orbe uniformiter tenebrarum caligine tabescente, ut purgatum rediit solis diametrum, regulam Philippi Aridei [Aridae] assumpsimus, cumque reperimus quod et erat notissimum, eo tenus sagitatione bellifica solem pati molestias non debere, et hanc ab oriente solem fulgorem velis Æthiopicis obducen- tem, solere in occidua ora captare perfugia, tunc autem lucigenos thesauros caligines, quas genuerant ;

Adiit ad illud Exodi, qui est, misit me ; itemque,

usque in Iliacos [Italicos] terminos, ut putavimus, proferentes recondere Occidentis, præsertim cum luna decisset, et nec conventus tempus propinquaret, afo ad te peritæ vastæ sacrarium, adhuc nescius tantæ rei mysterium : Quid, inquam, speculum doctrinæ Apollophani, his secretis ascribis ? ad quæ mihi tu iniquens omine divo, et non humani sensus sermone ! Ista, o bone Dionysi, divinarum retributiones sunt rerum. Denique notatum feriæ diem et annum annuntiationi, quam Paulus auribus nostris suspensis insonuit, signis acclamantibus, concordare expertus, dedi veritati manus, et falsitatis sum nexibus absolutus : quam ineffabiliter effero, tibi que infero, quæ est et via ac vita, et verum lumen est, quod illuminat omnem hominem venientem in mundum (Joan. 1), cui tu tandem, ut vere prudens, cessisti ; cessisti nempe vitæ, cum abdicasti mortem, cæque bene facies inhærendo, cum hinc nobis arctius junctus eris. Is inest illud est, cujus me fulgore obtenebrans, eras solitus hinc inde fucis multicolis et multiplicibus, etiam intra penetralia infuliginare et accumulatis spiculis tenebrare. Quoniam, ut fatebare, illius notitia sapida nosci, ut inhiabas, mentali palato se resultabat, et dediguans, in ventre tuæ notitiæ sedem sumere abnuebat. Sic, si modo cognoscentia et provida corda gerens, suscipe, ne pro his qui non sunt, est verum temetes : et pertinacior ad falsa tentantibus esto, quam ad verum est suggestentibus nostris votis exsisteras. Ita nam in Jesu esse et vita mea, lætus jam moriar, cum ipse in eo vives.

CAPUT XV.

Demophilum nihilominus de proprio actu horribiliter increpans, quoniam eum, qui a fide apostataverat prohibuit recipi, valde utilem scripsit epistolam, exemplis ac Scripturarum testimoniis in modumserti, de agro pleno sacræ Scripturæ, cui benedixit Dominus, collecti redolentem. In qua ubicunque vocabulo Domini Salvatoris uti illum causa poposcerit, benignum eum appellat, quam etiam si quis impente perlegerit, non mediocriter, cujus benignitatis et misericordiæ sit Jesus Dominus, quantum possibile est homini cognoscere, intuebitur, et qua fiducia post lapsum, si contigerit, ad benignum recurrere quisque debeat, pervidebit. Ministrorum etiam ecclesiasticorum ordinem et excellentiam atque auctoritatem sacerdotum, in ea plenissime satis ostendit. Cui hanc quoque, non dicam fabulam, sed rem spiritalem spiritualiter gestam subjungit. Quam hic ob utilitatem ista legentium, in quorum manus fortasse plenitudo ipsarum non perveniet litterarum, narrare censuimus. Ait enim post multa et interalia : Non habemus, inquit, pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, sed ipse innocens et misericors, non erumpet neque clamabit. Mitis enim est, et propitiatio pro peccatis nostris. Quapropter non recipiemus, o Demophile, tuos zelantes impetus, etiam si decies milies resumas. Phi- Ego sum qui sum.

neem et Eniam, cum audierimus illa, quæ placebant et displicebant benigno Jesu a discipulis ejus, qui fuerit in carnis commoratione participes mansueti et benigni ipsius spiritus. Docere enim, non cruciare, oportet ignorantes, sicut et cæcos non cruciamus, sed manu ducimus. Benignus namque errantem inquit, et refugientem vocat, atque vix inventam in humeris tollit. Qui et refugientibus cupide jungitur, et non dedignatur dedignari a se rejicientibus, et sine causa provocantes se tolerat, et ipse excusat. Imò promittit mæderi eos, et appropinquantibus sibi præcurret et obviat, et totos totos complectens deosculatur, et non accusat aut improperat eis priora eorum; sed diligit præsentia, et diem festum agit, et convocat amicos, benignos videlicet angelos, ut sit omnium delectantium habitatio. Quicumque igitur istique agere aut benefacere incipiunt, illos spiritus benignitatis aut malitia sociant, quorum voluntatem facere inchoant. Et hi quidem benignorum angelorum discipuli ac comites, ad semper existens speculum beatas stas delegant terminationes, ubi semper cum Deo erunt: quod est honorum omnium maximum: isti autem et hinc decident a divina simul et perpetua pace, et post mortem cum domesticis suis demonibus erunt. Non ergo oportet nos multa festinatione cum Deo benigno per multam benignitatem et misericordiam fieri, et semper manere, cum eo et segregari de malis injustificantibus nos? atque post pauca: Et si vis, ait, divinam visionem sancti cujusdam viri referam tibi, quam non deridebis: vera enim dicam, Cum essem aliquando secus Cretam, hospitio me suscepit S. Carpus, vir et si aliquis alius, per multam mentis munditiam ad Dei visiones divinissimus [dignissimus]. Qui non inchoabat sanctas mysteriorum consecrationes, nisi prius ei ostenderetur de supernis propitia visio, oranti ante oblationem sanctissimi sacrificii. Conferentibus namque nobis quædam ad invicem, retulit mihi idem, se nimis contristatum a quodam infidelium. Causa autem erat ipsius tristitia, quoniam isdem infidelis, dum celebrarentur dies festi eorum, aberrare fecit quemdam fidelem a benigno Jesu Domino nostro. Quem consolans suasi ei opportunum esse, ut pro illis divinam clementiam peteret, et a Deo Salvatore opitulationem acciperet, infidelem quidem converteret, apostatam autem benignitate vinceret, et hortando eos converti, donec est hodie, non defeceret, sicque illos in divinam scientiam duceret. Sed is hoc patenter non suffereus, et nescio quo modo multa quadam infestatione et amaritudinis tabescens, dormitum perrexit, ex hoc male habens (vespere enim erat). Circa mediam autem noctem (sollitus namque erat isto in tempore ad divinos hymnos evigilare), surrexit ex somnis, et turbatione nimia anxius, stetit ad orationem, non benedicens. Tristabatur enim et gravabatur ultra modum, dicens non esse justum ut viverent viri, qui erant sine Deo, et pervertebant vias Domini rectas. Et hæc dicens postulavit Domi-

num, ut igne cœlesti ambo simul immisericorditer amitterent vitam. Quod cum dixisset, statim est raptus in spiritu, et visum sibi fuisse dixit, vidisse se repente domum, in qua stabat, concussam, et a culmine per medium in duas partes divisam, et ita se sub dio remansisse. Quemdam etiam rogam multo igne flammantem, usque ad ipsum descendentem; cœlum autem ipsum totum accensum, atque in parte Australi, Jesum benignum in throno sedentem, et astantem ei in hominum speciebus inestimabilem angelorum numerum. Hæc videns desuper, et admirans Carpus, cum se inclinasset deorsum, vidit terram horribili hiatu apertam, et tenebrosam barathrum hiscens, et eosdem viros de quibus tentabatur, ante se in margine lubrico tenebrosissimi barathri, stare trementes et miseros nimis, nondum tamen dejectos ab instabilitate lubricationis in qua vacillantes collabebantur. De deorsum vero barathri, vidit serpentes horribiles repere, et circa pedes eorum se subicere, atque interdum illos trahere, involventes se eis, simul et cruciantes eos. Aliquando etiam dentibus trahebant, et vellebant iidem serpentes eosdem viros, qui cœlesti igne consumebantur, et conabantur illos trahere in barathrum, unde ipsi exierant. Vidit quoque et esse viros quosdam in medio serpentium, cum tumultu peronantes et percutientes, atque impellentes in barathrum eos qui cruciabantur. Videbatur etiam ei, quosdam alios viros accessisse ad illos; qui volebant, ut ipsi miseri in brevi cruciarentur, et satisfacerent: sed illi qui percutiebant et impellebant eos, nolebant. Cumque his, quæ deorsum conspexerat, Carpus intenderet, et superna, quæ prius viderat, negligeret et tædere cœpisset atque cessari, quia jam rei non caderent in profunditatem voraginis, insuper immisericorditer maledixisset eis, respexit sursum, et vix se videre posse cœlum denuo dixit. Sed Jesum benignum intuitus est, miserantem super peccatores qui torquebantur, et exurgentem illum de cœlesti throno, ac descendentem usque ad illos, et manum benignam in tormentis positus porrexisset: moxque angelorum multitudines, qui cum eo descenderant, coacoperunt illos de utraque parte, in qua stabant, dum torquerentur, quando eis manum porrexit benignus Jesus, et eruerunt illos. Et conversus ad Carpum Jesus dixit ei: Carpe, manu in istos constituta, et non per misericordiam retracta, percutite adversum me, nam paratus sum pro hominibus resalvandis iterum pati, et complaceo super his, quam super aliis hominibus qui non peccaverunt. Verumtamen vide, si sic bene tibi habetur in barathro, cum serpentibus mansiones commutare, sicut mecum ac cum benignis ac humanis angelis esse. Ista sunt, quæ ego audiens, credo vera esse. Hæc ad Demophilum dicta sunt.

CAPUT XVI.

Tito vero interroganti per epistolam, quæ est sapientie domus, et quis est crater, et quæ sunt

esse ejus, et qui potas, luculentissime et disertissime satis respondet. Et quamvis brevis, tamen sermonem lepore, sensusque humerabilitate egregia, ad Joannem apostolum et evangelistam in Pathmo insula relegatam, consolatoriam et prophetalem existat ipsius epistola, qua prœdixit ei, sicut ex Deo didicerat, quod adhuc de eodem exilio rediturus, et in Asia Evangelium foret prædicaturus. Quam etiam hic gestorum narrationi inserere dignum duximus, ita exordientem; Joanni Theologo apostolo et evangelistæ, determinato et credito Pathmo insula. Appellans sacram animam, dilectissime, est mihi hoc apud te, apud apostolos præcipuum. Ave vere dilectissime a dilecto et desiderabili, atque charissimo valdeque amantissimo. Quid mirum, si Christus; verum dixit, et iniqui ejus de civitatibus persequuntur discipulos? Digna siquidem eis agunt, cum a sanctis scelerati se segregant. Verum abigentes et occurrentes eos, ex visibilibus invisibilium præterdunt imaginem. Neque enim in sæculis venturis erit culpandus Deus de justis segregationibus, cum impij se ipsos fecerint secretos ab illis, et pios jam cum Deo inde videamus effectos. Quoniam veritatis cum sint amatores, a libidine quidem recedunt rerum materialium, ac in omnibus malorum omnium liberi cupiditate, divina honorum omnium pacem diligunt et sanctificationem, et de presenti inchoant vitam futuram, angelice decenterque in medio hominum conversantes, cum omni animæ affectione, et divina nominatione, atque benignitate, seu cæteris bonis. Quapropter non vos hoc conturbet, quasi suspicantes non pati, sed et corporis passiones tantummodo judicare, non autem eas te credo sentire. De his vero qui inique agunt in vos, et determinant vos non recte, Evangelii solem conveniens invoco. His omissis, qui se ipsos agunt in bonum convertere, nobis vos opto adjungere, et luminis participes esse. Nos autem nulla adversitas privabit a Joannis splendidissimo radio. Nunc quidem interpello memoriam, et renovationem tuæ veræ Theologiæ, paulo post, etsi audacter, dico vos ipsos mihi coadunari. Idoneus autem omnino sum prænuntiare tibi, et discens ex Deo, et dicens: quia et Pathmo carcere dimitteris, et in Asiaticam terram revertaris, ibique ages benigni Dei imitationes, et his qui post te futuri sunt eos trades.

CAPUT XVII.

* Multa præterea tam voluminibus, quam differentibus ad diversos epistolis, ut fluvius eloquii mystici edidit, et velut oraculum sancti Spiritus, præcipuo opere et vero ac philosophico magisterio præagivit, ad subvertendos errores et destruedos nodos syllogismorum gentiliū, atque evacuandum cultum idolorum, seu commendandam patriæ cœlestis beatitudinem, et æternæ vitæ immortalitatem: quorum magnifica excellentia exquisitatem nostri

* Læge Baronium anno 109.

A sensus videtur excedere. Plura etiam scripsit, quam non est dubium nostram latitiam latere, Paulum autem Romæ, et post primam suam defensionemque in Occidentia partibus, ut sibi ipse prædixerat, Christum testificantem, pretiosus et facundissimus Dionysius, qui a patria Ionicus, Christiano autem agnomine, propter maximam sanctitatem vocabatur Macarius, quod interpretatur beatus, ne post discessum magistri, lupi rapaces et gregi non parcentes, Dominicas oves invaderent, quod institutor suus plantavit, abundantiam sollicitudinis rigorem contempsit. Unde vicinas et longe positas pertransiens civitates prædicando, et ad fidem populos convertendo, fidelesque in verbo confirmando, atque oppressos variis langoribus sanando, usque Troadem secessit Evangelii gratia. Atque in iisdem partibus aliquanto tempore degit. Sed et post aliquot annos cum Pelio Lacedæmoniorum positus, Petrum et Paulum apostolorum capita Romæ tentos, et Petrum ergastulo, Paulum secundo vinculis, pervulgata fama affici comperisset, Athenas rediens, subrogato sibi episcopo plebem tradidit, et per contiguas parochias verbi spargens semina, quatenus Romam perveniret, cum quibusdam officialibus, quos sibi comites sumpserat, gnaviter ministravit: sicque Achivæ alumnus fortunæ, et doctus architectus, Ecclesiæ se Romanæ amplitudini contulit et Græciæ, cui doctrina ac miraculorum memoria manet, nequaquam deseruit. Magno enim apostolorum amore, et martyrii desiderio, festinantem itineris Romam accelerans insistebat, ut simul cum eis, si ita vellet Christus, occumberet. Sed vota ejus prævenit dispositio divina, et viri diabolici dementissima satis ressanata.

Nam cum implissimus Nero, terra marique imperii sui frena laxasset, et nimic voluptatis successu, inter cætera nequitiarum suarum cumulenta, etiam furor crudelitatis ejus dira rabie in Christi famulos ebullisset, quarto decimo imperii sui anno, antequam beatus Dionysius Romam adiret, sanctos Dei apostolos, alterum per crucis tropæum, alterum autem gladio animadversum, felici cruore perfusus et martyrii gloria dignos transmisit ad superos ^b, seque, vivendi faciens finem obitu nefando, ut fuerat et vita, in brevi destinavit ad inferos.

CAPUT XVIII.

Pretiosus denique Dionysius, cum arcis Romanæ mœnibus sui auspice Christo presentiam intulit, quoniam fidei necessitas, et ad suscipiendum Dei verbum, evidentis in gentibus, quas pertransierat, ostii apertio eum morosius detinuit, beatum Clementem pontificem, sanctæ et summæ sedis apostolicæ jam apicem gubernantem invenit. A quo idem gloriosus Domini Atheniensium archiepiscopus Dionysius mox, ut se potuerunt invicem salutare, digno est cum honore susceptus, ac pro sanctitatis ac eruditionis suæ reverentia seu anterioris fraternitatis

^b Petrum et Paulum anno 15 Neronis, Christi 69, martyrium subisse docet Baronius.

conjunctione loco maxima venerationis est habitus. Cum quo etiam pro mutua collocaione apostolicarum sanctionum, et dulcedine spiritualis dilectionis, aliquandiu familiarissima conuersatus, impudici amoris interque vinculis sese constrinxerunt. Sed cum Deus omnipotens veri Solis, Domini scilicet Iesu Christi, radio splendidissimo, et orientali, id est sanctissimo Dionysio, occidentales tenebras, vellet gratia sua illustrare, et murum validissimum infidelitatis qui totius Gallie et Germanie terminos, pene irremediabiliter occupauerat, proxideret, arripe tali destruere, tantoque peritissima, eloquentia, spiculo gentilitatem perfodi, quo ante, ut munissima defensione erat solita gratulari, atque omnem hanc Galliam ipsius apostolatu disponeret subleuari, quam Mercurio demoniaca seruitute constabat miserabiliter ancillari, beati Clementis cor tetigit, et uolens in illius uerbis pretiosum Dionysium alloqueretur, accendit.

CAPUT XIX.

Vides, inquit sanctus Clemens, mi frater charissime Macari Dionysi, quanta est messis Dominicae rationis, et quam pauci sunt operarii, quia ergo de omnibus catholice pietatis es sufficienter edoctus, et omni Christiana virtute ac religione admodum roboratus, perge in nomine Domini, partes aggrediens Occidentis, et ut bonus miles Christi preliare prelia Domini Dei tui, atque sicut Dominus Iesus Christus magistro meo Petro tradidit, et ego sancta hereditatis iure suscepi, ut in ligandi solvendique auctoritate tibi semper praeo sit diuina potestas, nostris orationibus comitatus, et sanctorum apostolorum intercessionibus roboratus, in tui apostolatus stirpe apostolica, nostra auctoritate, omnem suscipias Galliam, opus fac euangelista, ministerium tuum imple, ut Christi notitia per te, ubique diffusa, a Domino in diebus retributionis merearis audire: *Euge, serue bone et fidelis, qui super paucos fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui*, et ne verearis multitudinem et atrocitatem gentis barbaricae, pro certo scieris quia qui plus laborat, plus mercedem accipiat. Socius quoque ei et coadministris uerbi plures et probatos viros adhibuit, antequam dixerit: *Sicut fuit Dominus cum dominis et patribus et magistris nostris apostolis suis Petro et Paulo, ita sis tecum in omnibus, quocumque te uertaris. Esto robustus: Amenam maximam et innumerabilem populi multitudinem introduces in ueram reuersionis terram, quoniam Israel. Et dans pacem omnibus, ita hanc uere fraternitatis societatem soluit adire.*

CAPUT XX.

Qui simul properantes, et circumcirca Dominum praedicantes appulerunt portui Arelatensium ciuitatis. Et exinde quibusdam in partes necessarias, prout eis visum fuerat, destinatis, idem Macarius Dionysius, qui sedis apostolice privilegio, tradente sibi beato Clemente Petri apostoli successore, uerbi diuini semina gentibus Gallicis eroganda susceperat, beatis

suorum principis apostolorum et Magistri sui informatus exemplo, qui Romanis erudelitatis se propter Iesu Christi nomen immergerat, quo amplexus apud Gallias gentilitatis fertere cognouit errorem, illic interridit, et calore fidei armatus accessit, ac Lutetiam Parisiorum, Domino ducente, peruenit, doctrinaque proclatus, miraculis horuscans, et uirtutum signis, quae Atheniensium magister Paulus docente didicerat, Gallicis ministravit: non ueritas incredulae gentis expetere feritatem, quia uirtutem suam praeteritarum poenarum recordatis roborabat, tormentis expertus nullis, morte tandem assecuturum se uitam, tota nihilominus intentione desiderans, ut qui factus erat perfectus confessor, fieri mortis multatione mereretur, et martyro. Tunc memorata Parisiorum ciuitas, ut patet, regio, ab conuento Gallorum ac Germanorum, et nobilitate possidebatur, quia erat salubris aere, iucunda flumine, fecunda terris, arboribus inethorosa, et uicinis uberrima, constipata populis, referta conuertiis ad uariis comestibus, unda fluminis circumfluente. Quae siquidem inter multumoda commoditatum genera, etiam alveo suo insigniam piscium copiam ciuitas ministrabat.

CAPUT XXI.

Hunc ergo locum Dei famulus elegit expetendum. Ad quem cum primo fide armatus et confessionis constantia roboratus accessisset intrepidus, quemdam Lisbium, virum honoratissimum ciuitatis Parisiaca, qui eius praedicatione in Dominum Iesum Christum crediderat, et illi fideliter adhaerebat, allocutus est, dicens: Vir illustrissime, quia iam operante gratia Iesu Christi Domini, nostri plurima populi multitudo in credulitate et confessione sui sancti nominis, benedictione baptismatis consecratur, et quotidie fidelium numerus augmentatur, visum est mihi secretarii tui agrum pretio a tua fraternitate suscipere, et domum baptismatis ibi construere, et charismata diuina percipere. Cui Lisbium: Gratis, inquit, cum, pater beatissime, offero per sanctitatem tuam Domino Iesu Christo, Non, ait, beatus Dionysius, ita nobis in huiusmodi negotio est agendum, quia Deus et Dominus noster Iesus Christus pro nostra salute, operante Spiritu sancto, ex beata Maria semper uirgine, cum ipse fecerit mundum, in loco est diuersorio hatus. Quapropter non uidetur aequum, ut gratis accepto agro, praeparem domum, in qua ei filii adoptionis per postrum ministerium resuscantur. Sed et de eius pretio captivorum est sepultura comparata. Propterea rationale iudicatur, ut pretio sumam locum, ubi illi, qui in commercio sanguinis illius, morte intercedente, de captiuitate diaboli et mortis perpetuae baptizati fuerint, redimantur. Commutationem uero pretii tu Christi pauperibus largieris, qui te illi deuotissime obtulisti.

CAPUT XXII.

His ita expletis, ecclesiam illic, Dei se uoluptatis, semper in omnibus et ubique constanti auxilio

lio, juxta facultatem virium suarum, atque ne quis adhuc advena poterat, in honorem Domini nostri Jesu Christi, quæ necdum locis illis et populis nota erat, construxit, ac officia devote Domino servientium clericorum, ex more constituit, probatasque personas honore secundi ordinis ampliavit, incesanter restituens populos creatori, quos a devoto cultu revocaverat creaturae. Cinctus ergo fide et devotione populi, quam in constructione et reverentibus basilicæ frequentatione, cernebat, admodum roboratus, Deum et Dominum nostrum Jesum Christum, quem pectore purissimo noverat, et corde ardentissimo diligebat, insinuare gentibus non cessabat; cunctisque misericordiam ejus in hoc tempore, et judicium futurum proponens, paulatim sociabat Deo, quos diabolo subtraheret, atque totis exhortationibus et signorum prodigiis satagebat, quatenus quos abripiebat mundo, dignos faceret cælo. Tantas enim Dominus per illum dignabatur exercere virtutes, ut rebellium corda gentilium non minus miraculis quam prædicationibus obtineret. Et cum sæpissime ab idolorum pontificibus contra eum seditio excitaretur in populis, ita ut plebes innumeras, etiam et de vicinis regionibus cum armis ac bellico apparatu, propter fideles, qui jam per illum in Christum crediderant, ad perdendum eum gregatim, ubi ipsum esse audiebant, concurrerent; mox ut illum cernere poterant, tanta et ita ineffabiliter in eo lux cælestis gratiæ radiabat, ut aut omni ferocitate una cum armis deposita se illi prosternerent: aut qui compuncti Spiritus sancti dono ad credendum non erant, pavore nimio solverentur, et territi a præsentia ejus aufugerent. Miroque modo inermi viro non valebat plebs armata resistere, sed subdebat se illi potius certatim Gallicanus cothurnus, atque Germanica cervicositas: jugumque Christi suave sibi imponi posebat. Ab ipsis quoque destruebantur idola, quorum sumptu fuerant et studio fabricata: et invento salutis portu, idolorum gaudebant naufragio. Lugebat quoque portio victa diaboli, cum de ea victrix Ecclesiæ legio triumphabat.

CAPUT XXIII.

Tunc hostis antiquus videns sibi perire, quod Domino constabat assidua populorum conversione proficere, totam artificii sui machinam ad impugnanda, quæ fuerant constructa, convertit. Unde partis suæ auctores, deorum suorum flentes exsilia, quos ad impietatem persecutionis in eos armaverat, qui unum et verum Deum, Dominum Jesum Christum cum Patre et Spiritu sancto colendum prædicaverant et timendum, pariterque in eos, qui hanc salutis fidem devoto corde receperant; cum quod male cupierant, perficere propter fidelium multitudinem non valerent, hac calliditate suæ artis instruxit, quo efficerentur compotes voti sui, ut Domitiano, qui post Neronem, perditionis filium, secundam persecutionem in Christianos exercuit, super virtutem et prædicationis præconio sancti viri, quod se jam longe lateque diffuderat, intumescerent: quatenus ociosus deo-

PATROL. CVI.

rum suorum venerationi consuleret, quæ jam etiam ab ipsa hominum memoria per Dionysium, ut asserant, quemdam præstigitorem et magum invictissimum, ejusque sequaces abolebatur. Quæ audiens immensissimæ crudelitatis bellia Domitians, in tantam rabiem indignationis exarsit, ut ubicunque per se vel per suos satellites Christianum quempiam reperisset, aut cogeret diis sacrificare incestis, aut diversis pœnis indictum, gladio traderet puniendum. Sed et totum per sibi subditum orbem in cunctis civitatibus, oppidis, municipiis quoque et vicis publicum pendit edictum, ut administrationis infulis servientes, omnes Christi nominis amatores exponere diversitati supplicii malarerent, ne superesse posset, qui valeret acquirere, quod peribat.

CAPUT XXIV.

Persecutionis ergo publicata sententia, iniquorum gaudens turba in omnem mundi partem bacchando progreditur, et contra Dominicum populum pugnatura conspirat, non cunctati appetere gladio, quos Dominus suos monstraverat esse signaculo. Quæ de re nulla jam pro Christo certantibus præsentis vitæ indulgebatur tranquillitas, nulla sanctorum martyrum erat excusata libertas; sed cuncti, pro dolor! aut impiis jussionibus obediebant, aut quod statutum a crudelissimo cæsare fuerat, perferebant. Dirigitur proinde præfectus Fescennius Sisinnius, tradita sibi electa apparitione, cum ingenti strepitu ad partes occidentalium regionum, ut sanctum senem, nominatissimamque doctrina virum, et virtutum insignibus præcipuum Macarium Dionysium, ubicunque reperire potuisset, perquirens, aut decreto principis idolis thurificare compelleret, aut tormentis lacertatum immensis et pœnis exquisitissimis tormentatum, inter cætera etiam secundum leges Romanas, ut potest eum, qui præstantissima nobilitate terrena floruerat, et contra senatus ac Reipublicæ promulgationes, contraque imperium egerat, nudum, publice virgis cæsum, securi percuteret.

CAPUT XXV.

Itaque cum prædictus Fescennius Sisinnius (sedque commanipularea præceptum principis suscepissent, pro Macarii Dionysii inquisitione Galliarum penetrant spes. Quibus adhuc procul positus, sancti viri celebre nomen innotuit. Unde amplius efferati, cursu velociori, tumetibus animis, vultibus trucissimis, Parisius adiere; ubi beatum Dionysium contra incredulos dimicantem, et prædicatione continua populi multitudinem ad fidem invenit exhortantem. Cum quo etiam beatum virum Rusticum archipresbyterum, et Eleutherium archidiaconum, quos ipse famulus Domini in suis ordinibus consecravit, prædicationis et divini obsequii comministros, persecutorum dirus furor invenit. Hi sancti viri a beatissimi Dionysii nunquam sustinuerunt abesse præsentia: quos divina dignatio aeterni regni jam præsciebat esse consortes, quosque ab invicem ignitæ tempestatis insectatio, per martyrii certamina nullo suæ callidi-

tatis, aut severitatis sua separare prævaluit. Denique adventus præfecti Fescennii Sisinnii, cum Romano-
 rum militum apparitione, in urbe Parisiorum, et per
 omnem regionem subito personatur, et a primoribus
 civitatum Galliarum ei occurritur imperialis
 jussu argens super caput sancti pontificis Macarii
 Dionysii, cum omni imperio divulgatur.

CAPUT XXVI.

Et quia Dominus Jesus Christus esse laboranti semel
 sanctissimo, sudores certaminum suorum decreverat
 proprii sanguinis fonte abluere, quo posset liberius,
 carnis sarcina liberatus, et super nivem deambulus,
 presentie illius stare, et qui semelipsam holocaustum
 odoriferum offerebat, sacrificium laudis Jupiter
 immolare: ab innumerabili pene caterva demoni-
 eorum virorum cernitur, et sanctus Domini capitur,
 illuditur, loris durissimis crudelissime ligatur, tra-
 hitur, et una cum sancto Rustico archipresbytero,
 et Eleuthero archidiacono suo, præfecti presentie
 sistitur. Quem cum nimia severitate præfectus allo-
 quitur, dicens: Tunc es ille infandissimus senex,
 qui diceris Dionysius Ionicus, et agnominaris Maca-
 rius, qui etiam deorum nostrorum culturam evacuas,
 et invictissimi principis statuta contemnis? Cui beatus
 Dionysius ait: Senex quidem sum corpore, sed
 fervore devotionis et fidei atque salutari confessione
 Domini et Salvatoris mei Jesu Christi, maneo semper
 novus: et novus illi genitos per ministerium
 prædicationis meæ infantes, quos illi fons sacri
 baptismatis parturit, rationabili lacte pascere sine
 dolo non cesso. Sed et illius principis scita, qui vere
 est invictissimus, innocenti opere et mundo corde
 conservo. Cui præfectus: Dic ergo cujus nominis te
 proflites esse cõfitemur, et cujus conditionis te
 asseris? Tunc hi tres beatissimi viri, Dionysius, Rusti-
 cus et Eleutherius, ita dono sancti Spiritus inspirati,
 et zelo fidei inflammati, sono unius vocis eisdemque
 verbis, cum non nisi unus interrogaretur, reddidere
 responsum, ac si unius hominis ore sermo procederet.
 In hoc, inquit, manifestum est nos esse veris-
 simos Christianos, cum corde credamus, ore confiteamur,
 et opere pro colamus Patrem, et Filium, et
 Spiritum sanctum, unum Deum ac Dominum, ita ut
 in trinitate perfecta, et plenitudo sit divinitatis, et
 unitas potestatis. Dominum autem nostrum Jesum
 Christum, unam ex eadem sancta Trinitate personam,
 Deum ante tempora secularia, hominem verum
 propter salutem hominum ex beata Maria semper
 virgine in fine temporum factum, passum, mortuum
 et sepultum, et ab inferis resuscitatum, sedere ad
 dexteram paternæ majestatis in excelsis, super
 omnem principatum et potestatem cœlestem, ven-
 turum ad judicandos vivos et mortuos, et seculum
 per ignem, in melius immutandum, fideliter prædicamus.
 Tunc præfectus dixit: Non mihi jussum est de his
 quiddam vobiscum agere, præsertim cum te decrepitæ
 et pessimæ senectutis nimia eloquentia, et profundissimorum
 verborum tergiversatione, atque ultra naturam humanam in populi seductione,

una cum magicis præstigiis, tibi pene Romano ca-
 lere innoverit. Ex his enim Roma satis audvi-
 mus; tantum edocto si magni principis Domitiani
 jussis obedire, et immortalium deorum jura venerari
 disponis; sin autem, non verborum, sed verberum
 confictatione vobiscum viriliter decertabo.

CAPUT XXVII.

Conque hæc agerentur, et secum, præfectus scilicet
 et sancti Domini, quærentur, quadam inclytæ fa-
 milie matrona nobilis, multo comitatu stipata, no-
 mine Larcia supervenit, compellens præfectum, a
 Dionysio Ionico, agnomine Macario, virum suum
 Lisium magicis artibus mentem captum, et ejus
 transgressionibus sociatum. Qui statim quæsitus,
 repertus est et adductus, atque in Christi nominis
 confessione, præfecto dietante sententiam mortis
 excipiens, transmissus est vitæ perpetuæ. Sancti
 vero Domini, tortoribus traditi, ad poenalia loca
 ducti sunt, et in conspectu sanctorum Rustici et
 Eleutherii, ut tormentorum ipsius terrere ab inten-
 tione sua respicerent, pretiosus campiductor co-
 rinti, et fortissimus athleta Domini Dionysius expo-
 nitur, et toto corpore nudus, a ternis militum ter-
 rionibus vicissim flagellatur, nec vincitur. Qui inter
 crepitus verberum Dei gloriam collaudare, et com-
 mitiones suos, ut ad hæc se invictos præpararent,
 commoneret: omnesque fideles, ut hinc in Dominica
 fide corroborarentur, non desunt prædicare, dicens:
 Laudem Domini loquetur us meum, et benedicat
 omnis caro nomen sanctum ejus: quoniam stigmata
 passionis Christi perferre dignus habiles sum pro
 confessione ejus in corpore meo: quod est gloria
 vestra, o viri fideles, et dilectissimi fratres. Ideoque
 videte, ne delicatis in tribulationibus meis, sed magis
 armentur corda vestra, et ad similia propter
 amorem Domini nostri Jesu Christi offerre promptis-
 sime corpora vestra.

CAPUT XXVIII.

Flagellantur etiam Rusticus et Eleutherius satis
 acerrime, et immenso catenarum pondere simul
 sancti Domini onerantur, et in ergastulum tenebro-
 sissimi carceris retruduntur. Indeque ad præfecti
 auditionem reducti, in castas extensi et flagellati,
 Domino gratias referebant. Tunc beatissimus et ac-
 ceptabilis Domino hostia Dionysius, in oculis suorum
 super lectum ferreum, suppositis flammis, nudus
 extensus est et cantabat, dicens: Ignitum eloquium
 tuum, Domine, vehementer, et servus tuus dilexit
 illud. Propterea, Domine Jesu Christe, omnipotentis
 Dei Patris, virtus et sapientia, qui dixit: Cum trans-
 ieris per ignem, flammæ non nocebunt te: et de-
 disti mihi periculosiorem ignem in cupiditatibus
 vincere, fac et ad nominis tui gloriam hanc adustio-
 nem me superare, et sic cum ambusto toto corpore
 fuisset levatus, ad bestias ferocissimas, in rabiem
 multo jejunio excitatas, projectus subrigitur. Quos
 cum impetu validissimo conspexisset accurrere, contra
 eas faciens signum crucis, et suspiciens in cœlum,
 ait: Tu, Domine, qui semper idem es, adesto nunc

mibi, eandem potentiam exereado, quam in lacu A servo tuo Danieli misericorditer contulisti. Perveniens autem ad eum bestiae, mansuetissime prodebat ei. Preparantur quoque ingentia cibaria incendia, et in ea vir Domini S. Dionysius, vexillo sanctae crucis armatus, projicitur, et hic, inquit, mibi non deeris, Domine Jesu Christe, ut illasus haec etiam perpetui tormenti imaginaria concrematione egrediar: roreque tui sancti Spiritus, hos fidei meae sedes rogos, qui rhomphaeam ignitam in custodiam paradisi, cruoris tui latice, fidelibus tuis ad vitam praebana transitum, extinxisti.

CAPUT XXIX.

Inter haec sancti Domini Rusticus et Eleutherius fentes, et ad poenas similes voto promptissimo proparantes, vincti differuntur, non dimittuntur. Cumque extincto ad orationem ejus fornacis incendio, beatus Domini pontifex Dionysius fuisset splendidior auro eductus, patibulo cruciarii stipitis, tormentalium instrumentorum confixione appenditur. Unde semper Jesum Christum verum Dominum esse cunctis spectantibus praedicans, diutius tortus nec mortuus, deponitur, et in carcere Glaucini, tres simul electi Domini, cum fidelium multitudine recluduntur. Ducebantur sane a delicto obligatis, justis in vinculis, condemnandi a damnatis, et innocentes a nocentibus exponuntur. Ubi cum post multas et pernecessarias populi, qui eum sequendo, carcerem irruperant, exhortationes, et ad absentes directa institutionum praecipua, Dominica missarum solemnia, ut confirmarentur participatione corporis et sanguinis Domini fideles, velut iam in caelis positus celebraret: hora, qua frangebatur panis sanctus, quo ipse et populus communicare debebant, resplenduit hujus modi lux de caelo super eum et omnes qui ibi aderant, qualem nempe eorum antea viderat: in qua veniens apparuit ei Dominus Jesus Christus, etiam cunctis videntibus, quibus est datum videre, cum multitudine angelorum: et accipiens panem sanctum, dedit illi, dicens: Accipe hoc, carne meus, quod mox complebo tibi una cum Patre meo: quoniam mecum est maxima merces tua, et his qui audierint te, salus in regno meo. Nunc facies fortiter, et memoria tua erit in laude. Dilectio autem et benignitas, quam habes semper, pro quibuscumque petierit, impetrabit. Hujus vero terribilis et admirandi spectaculi mysterio, quanquam adhuc pagana curiositate, tamen miraculorum sollicita, praedicta Larcia intererat.

CAPUT XXX.

His quoque explicitis, adsunt carnifices, qui Christi famulos de squalore carceris educentes, praefecti obtutibus iterum praesentantur. Quibus praefectus ait: Si prudenti consilio tandem ad vitam tenditis, immolate diis, et vivite: si vero mori eligitis, mortuorum quos seduxistis, cadavera infeliciter inhumata, et tormentorum adhuc signa servantia, cunctes cernite, et si non respueritis, infelicitatem eorum infelicitate excedite, et infeliciter, ut desideratis, obite. Ad hanc vocem Christi martyres, Dionysius,

Rusticus et Eleutherius, in agonia pari confessione fidei et virtutis constantia roborati, post nimia tormenta gloriosum complere martyrium elegerunt. Et iudicis abstracti conspectibus, ac funeribus sibi sanctorum ostensis, divina justa et occulta laudavere iudicia, qui sic eos in praesenti humiliario disponit, quos in coelesti regno tam gloriose exaltari ante omne tempus decrevit. Deinde terrore subjuncto, multisque injuriis et non ante perlatis suppliciis macerati, Christi se famulos magna confessionis voce pronuntiant: lacerabaturque praecipue sanctus Dei sacerdos humana rabie, cui servivit et bestia: qui praecurrebat ad tormenta, ne tarde iret ad gloriam. Provocabat in se poenam, ut major esset victoria. Confligebant inter se, illuc carnifices, hinc palmata vox martyris. Ambiebat supplicia, ut tormento crescente, cresceret et corona. Quapropter iterum, velut ab initio, virgis in conspectu omnes sancti martyres nudi caesi, et suis vestibus reinduti, e regione idoli Mercurii, ad locum constitutum ducti, ad decollationem sunt genua flectere jussi.

CAPUT XXXI.

Tunc beatus antistes Domini Dionysius manus expandens, et oculos ad caelos erigens, ait: Deus, Deus meus, qui creasti me, et gratia tua in vitam hanc induxisti me, qui aeterna sapientia tua docuisti me, et consilia secretorum tuorum non abscondisti a me: sed semper in misericordia et miserationibus multis consolatus es me, et fuisti mecum in omnibus, ad quaecumque perrexi; tibi gratias ago pro cunctis quae fecisti et ostendisti mihi, atque dignatus es operari per me. Maxime quia nunc humilitatem meam visitasti per te, et vocasti senectutem meam, tuo desiderio fatigatam, ad te: sciens quia jam ex multo tempore largius concupivi videre te; nunc jam, Domine, per coronam martyrii cum fratribus meis servis tuis suscipe me: tuosque tuae custodiae commendo, quos ministerio nostro, et tibi tuo sanguine acquisisti: cunctosque etiam, qui te, per nos in nomine tuo petierint, ut pollicitus es, clementer exaudi: quoniam tuum est regnum et potestas cum Patre et sancto Spiritu ante omnia, et in omnia saecula saeculorum. Cumque beatus Rusticus et Eleutherius, cunctique fideles, et multi etiam paganorum, qui eum lamentantes prosequerantur, respondissent, amen: positus genibus, et protensis cervicibus, uno eodemque momento, hebetatis, secundum praecipuum principis, securibus decollati sunt: atque in hac fidei constantia permanentes, reddentes terrae corpora, beatas caelo animas intulere. Tali quoque Dominum meruere professione migrare, ut amputatis capitibus adhuc putaretur lingua palpitans Jesum Christum Dominum confiteri. Quoniam unde mentibus inerat amor, licet praecisis capitibus, quod ore jam sumpserat, sermonibus aestuabat ardor. Vere beata nimium et Deo nostro grata societas, inter quos nec primus alter potuit esse, nec tertius: sed Trinitatem confitentes, trino meruere decorari martyrio, quatenus fide pares, gloria coronaret aequalis.

CAPUT XXXIIII.

Tantaque multitudo fidelium, quæ per eum crediderat, eadem die cum illo, et in circuitu civitatis pro Christi nomine, casa et diversissimis ac antea inauditis suppliciis est affecta, ut Parisiis videretur impletum quod de Hierusalem propheticæ rationis fuerat peroratum: posuerunt mortalia servorum tuorum in circuitu ejus, et non erat qui sepeliret. Namque ad declaranda sancti martyris et Galliarum primi sacerdotis merita gloriosa, ut ubi saluifer primo cœperat fructus oriri, eo amplius gloriæ ipsius pateret triumphus, maximus cunctos honor assistentes, invasit, ac lux ineffabilis cunctis resplendit: et beatissimi Dionysii se cadaver erexit, sanctaque manu, caput a corpore dolabra lictoris truncatum, angelico ductu gressum regente, et luce cœlesti circumfulgente, pendulis cepit brachiis vectitare. Et facta est comes multitudo cœlestis exercitus, exanimi ejus corpori caput proprium, ab ipso monte, ubi fuerat decollatus, per duo fere millia deportanti usque ad locum, in quo nunc Dei dispositione, et sua electione requiescit humatum, sine cessatione, hymnis dulcisonis Deum laudans. Sed et cœlos potentia divinarum spirituum, innumerabilia agmina sunt audita, canore inestimabilis suavitatis modulantiæ. *Gloria tibi, Domine*, adjuncto frequentius, *Alleluia*. Nam prout discerni potuit tantus auditus, velut alternatim chori angelici, hæc et alia, quorum intellectus non potuit percipi, concinebant. Quod videntes et audientes innumeri populi, et multi, etiam persecutores, in Dominum crediderunt. Non credentes autem, in ignis terrore percussi, qui que in suas partes fugerunt.

CAPUT XXXIII. Competens profecto erat dignationi mirificatum sanctum suum in cœlis taliter demonstrare in terris, qui ad ferocissimos populos inclytus nuntius et confessor ipsius pretiosus, succensus igne divini amoris, constanter sustinuit supplicia passionis, et per immanem tormentorum pervenit ad societatem angelorum. Nempe novum, prius et inauditum, miraculum, exanime corpus vivantis currere mors, et hominem jam mortuum recto gressu incedere. Sed quanquam sit mirum, non est tamen difficile præciso capite, sanctissimi viri corpus angelico ministerio in modum viventis ambulare, cum idem Deus sua omnipotentia efflato spiritu, cadaver ejus facile propter fidei suæ commendationem, quam idem suus fidelis servus prædicaverat facile ut iret, potuit regere, qui id ipsum corpus, de pulvere terræ compingens spiritum, quo vegetaretur, dignatus est inspirare: idemque redactum in cinerem dignabitur reparare, et qua vixerat anima, vividum perenniter reddere. Quod stupendum miraculum, cum superius fata Larcin conspexisset, proficit in infidelium turbas, et vociferata est se esse Christi gratia christianam. Quæ mox capta, et in Christi Domini nostri confessione, sanguinis sui fonte ab immunditia

^a *Evespillato*, id est a vespillonibus exportato. Ita erat ad marginem ms. codicis antiqui.

A Idolorum occubuit baptizata in remissionem peccatorum. Cujus filius Xisibius, quem ex prescripto Libio vivo, suo susceperat, Romam ductus, Domitiano exespillato a per tres Cæsares militavit, et sub sancto Masso episcopo, qui tertius a beato Dionysio Parisiorum rexit, Ecclesiam reversus, omnibus quæ sunt mundi relictis, baptizatus, et religiosorum, Christianique pauperum numero est sociatus. Cæterum motuentes persecutores et gentilium phalanges, ne conversi populi fidelissima probataque devotio, sanctorum corpora Rustici et Eleutherii, quæ in monte, ubi ipsi una cum beato Dionysio fuerunt martyrisati, jacebant, profutura sibi, ad patrocinium colligerent, et tumarent, invito consilio, eligunt terris Sequanæ profundisque gurgitibus martyrum corpora perdenda

B committere. Quæ imposita navibus, ad provisum gurgitem, ministros jubent demergenda perferre; sed Deus omnipotens præsciens futurorum, qui mutat tempus, et quod prædestinavit non mutat consilium: qui, malum Diopheræis conceptum prudentiæ benevolentis semina immutavit, iniquorum consilia suæ dispositionis artu, industria qua voluit, servire coegit.

C Nam nobilis quædam mater familias, Catulla nomine, quæ licet paganorum adhuc erroribus necessitate potius quam voluntate, teneretur addicta, converti tamen ad fidem Christi, per exempla martyrum, atque ad baptismi gratiam, pervenire se desiderare, et mente demonstrabat et opere, Dei misericordia inspirata, mæstæ virtutis consilium appetivit, atque ad convivium venire postulat sanctorum corporum perditores. Et dum eis copiam oblatæ humanitatis expendit, a memoria eorum quæ susceperant agenda, discussit, fidelibusque suis et familiaris voti consiliis secreta ordinatione committit, ut substracto furto pretiosa corpora beatorum diligens laboret occultare provisio. Qui dominæ voluntate et jussione comperta, festinanter, quod eis præceptum fuerat exsequuntur, furtumque laudabile, quod nemini damnum intulit, et omnibus pie credentibus lucrum maximum contulit, sexto a memorata urbe lapide, in sulcis autumnalibus, quos tunc seminibus jacendis, præscripta matrona in abundantia parabat arantium, speciem agricolantium prætententes, velut quiddam ruralis operis laborantes abscondunt: locum etiam certo notamine assignare procurant. Ex quo eadem Dei futura plenius femina, ac sibi college Christiani, inter nocturna secreta silentia, præscripta martyrum corpora tollentes, beati Dionysii, corpori conjunxerunt, et veneratione, qua inter persecutorum rabiem poterant, devotissime frequentabant. Facta demceps satione, nec suum seges negavit obsequium, quæ tali est fecundata pinguedine, atque sic se in eam beneficium ubertatis effudit, ut centuplicatos fructus devotissima cultrix acquireret, et patria mereretur salutem.

CAPUT XXXV. Prædicata itaque mater familias, cum primum vi-

4059q memoizai: MAXENTIUS, AQUILEIENSIS PATRIARCHA. — NOTITIA HISTORICA. 50

in persecutionis tepuisse fervorem, locum tantorum
 martyrum esse servandum, quod oportuit honorifi-
 centia una eundi sanctis Domini sacerdotibus et sac-
 ramentis reverentissime satis aggreditur, et in-
 comparabilem thesaurum, quem diu sibi et posteris
 profulerunt servavit, omnibus patenter eadem sau-
 cratissima die ministravit, qua beatus Dionysius cum
 sanctis suis triumphans agonem explevit, et coronam
 victoriae accipere de manu Domini meruit, atque
 teste Jesu Domini pretiosus sidereum senatum pos-
 sedit, ipsaque locum eminentis mausolei dedica-
 tione signavit. Sanctorum quoque corporibus digna
 renovatione sepulchris, eorum vestimenta, tunica vide-
 re, et cuncta, et caligae Dionysii pretiosi, et casula
 sancti Rustici, archiepiscopi, et alique Gallicanae
 beati Theodori archidiaconi, exceptis portofortibus
 quae pro praefatis electorum Domini, a fidelium de-
 votione sumptis sunt, usque hodie eodem cultu re-
 verentia conservantur, quorum meritis et precibus
 eadem venerabilis femina, in nomine sanctae Trin-
 itatis ex aqua et Spiritu sancto renata, cometa, quae
 habere potuit, Dominus Jesu Christo Salvatore nostro,
 atque ipsis martyribus tradidit, et sacras exornas
 apud eorum corpora, quando supervixerat, esse
 dicens, in bona confessione et conversatione, ad
 Christi et sanctorum martyrum gloriam, ipsis inter-
 cedentibus integrare promeruit.

CADUT XXXII. obit quatuordecim

Processu vero temporis, multiplicata fidelium hu-
 miliositate, Christiani et beati Dionysii parrochialis
 devotissimae basilicam super pretiosorum martyrum
 corpora, magno sumptu, eulogio, et halo con-
 struxerunt, ubi quotidie, operante Domino nostro
 Jesu Christo, merita eorum virtutum probantur
 et sanctorum in

monstravit frequentia. Quorum miraculorum insignia,
 non solum sermo non praevaleret enarrare, verum nec
 ipsis queunt humanis mentibus comprehendi. Unde
 nec dignitas honoris et magnificentia eorum nomi-
 nis cogitari potest augeri. Experitur tamen in
 simul ac quibuscumque anxietatibus afflicti, in eodem
 loco et ubicunque Domini elementum per coronan-
 dem martyrum merito invocantes, quantum Deo sub
 annos conveniat honorari, quorum interventu recipi-
 pi cecitas visum, debitas gressum et obstaculo
 acriunt Janae recipere merentur audium. Sed hec
 illud silendum est, quod innumerosum spirituum mi-
 rastatione vexati, dum ad memoratorum Christi
 locum tumulos examinant, virtute divina duentur,
 sanctorum ipsorum coguntur imperio, quo quisque
 B martyrum sui potius loco, designatis humilitas
 dicere. Quorum memoranda et gloriosissima passio
 e regione urbis Parisorum in colle qui antea mons
 Mercurii quoniam inibi idolorum ipsius principatibus
 celebratur a Gallis, nunc vero mons Martyrum voca-
 tur, sanctorum Domini gratia, qui ibidem effrenate
 martyrium perpeperant, celebrata est in idus
 Octobris, anno ab incarnatione Domini nostri Jesu
 Christi nonagesimo sexto, a passione autem sexa-
 gesimo quarto, aetatis vero beatissimi Dionysii con-
 celer nonagesimo, imperii quoque Domitiani terade-
 cesimi Caesaris decimo sexto ingruente. Quem inter
 divina, ut et Nerone, eius nepotio fuerat, post
 necem apostolorum, sine ulla est procastinatione
 secuta, qua percussus, vitam cum tyrannide prince-
 C pite miserabiliter, ut par erat, amiserat, regnante
 Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria,
 virtus et imperium. cum Patre, in unitate Spiritus
 salietur ab aeterno, et nunquam per omnia saecula de-
 calorum Amen.

Obit quatuordecim
 Anno Domini DCCCXL.
 Maxentius, Urbani successor, subscripsit dona-
 tionem Petri, episcopi Veronensis, anno 813, p. diei
 24 Junii, Erulum Mantuanum episcopum, suffraga-
 neum suum consecravit an. 825. De quo Dandulus
 in *Historia* Maxentius patriarcha Aquileiensis,
 barbari regis fuit favore, Gradensem Ecclesiam
 et suffraganeos Istriae, Urbanae civitatis, nec a Grego-
 rio papa admonitus desistere voluit, imo repetito
 saeculari subsidio, antedictos episcopos ad sibi reve-
 rentiam et subjectionem metropolitanam debitam ex-
 hibendam in totum coegit. Candidus vero de eo
 sic narrat: Urbano successit Maxentius, ad cuius

subjectionem, durante Lothario, Eugenius II pontifex
 concilium Mantuae statuit, in quo Gradensis (insula)
 Aquileiensi Ecclesiae adjudicata est. Veneneco, qui
 falso patriarchatus nomine utebatur, deposito. Hic
 ex templi rudibus, praesi patrii Ben dei, monaste-
 rium Sancti Benedicti monachis Belinense Aquileiae
 extruxit. Quod demum, ob aeris inclementiam prorsus
 destitutum, Gregorius XI, pontifex, cenobio Uti-
 nati divorum Gervasii et Provasii ejusdem ordinis
 annexulo, praeterea redditusque pari jure concedens
 cuius, quidam privilegium postea Urbani et Boni-
 facius latissime comprobantur: urbanam et Boni-

ANNO DOMINI DCCCXL.

MAXENTIUS

AQUILEIENSIS PATRIARCHA.

NOTITIA HISTORICA IN MAXENTIUM

(Ughelli, Italia sacra, to IV, p. 58.)

Maxentius, Urbani successor, subscripsit dona-
 tionem Petri, episcopi Veronensis, anno 813, p. diei
 24 Junii, Erulum Mantuanum episcopum, suffraga-
 neum suum consecravit an. 825. De quo Dandulus
 in *Historia* Maxentius patriarcha Aquileiensis,
 barbari regis fuit favore, Gradensem Ecclesiam
 et suffraganeos Istriae, Urbanae civitatis, nec a Grego-
 rio papa admonitus desistere voluit, imo repetito
 saeculari subsidio, antedictos episcopos ad sibi reve-
 rentiam et subjectionem metropolitanam debitam ex-
 hibendam in totum coegit. Candidus vero de eo
 sic narrat: Urbano successit Maxentius, ad cuius

(a) Vel potius 814.